

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Concilia Provincialia Mediolanensis Sex

Borromeo, Carlo

Venetiis, 1602

De foro Episcopali; deque Iudicijs, & expeditionibus, quæ in ipso
Ecclesiastico foro aguntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62072](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62072)

celanis, vestra causa editis, non paruerit, contra eum nos actores esse Ecclesiasticis, Canoniceque sanctionibus.

Cauete igitur ne quem vobiscum paternè modo agentem, sollicitè que moneantem, & in conspectu Dei vos hoc sacro deprecantem, auditis, eundem rursus in hac vita solum culpas vestras animaduertentem, sed in diuino præterea iudicio easdem accusantem audiat.

At ipse Deus, & Pater noster, & Dominus Iesus Christus dirigat vias vestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono; ita vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, per omnia ei placentes; sicque sanctis vestrarum virtutum progressionibus probati, appareatis ante Deum, & patrem nostrum, in Aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen.

De Iudiciali foro Episcopi, Episcopali que iurisdictione.

De Foro Episcopali, deque iudicijs & expeditionibus quæ in ipso Ecclesiastico foro aguntur.

SUMMARIUM.

- 1 Episcopali foro leges præscriptæ.
- 2 De iudicijs, deque sententia cause ferenda, cum congregatio habeatur, illius initio oratio de Spiritu sancto recitanda, eaque oratio ubi proponenda.
- 3 Calumnie iuramentum à quibus, quaque litis parte exigi possit.
- 4 Iurandi relaxatio ad agendum tantummodo detur; & quando neque ad agendum.
- 5 Iurandum, qua forma ab Episcopis, & alijs Ecclesiasticis præstandum. De vita & hon. Ep. nu. . . & de vit. & hon. Cler. nu.
- 6 Vbi in foro seculari Clericum examinari petatur, quid curandum.
- 7 Cause decem aureorum summarie decidende.
- 8 Causis, & litibus dirimendis cura Episcopi; à quo vt compescendi causarum ministri. Ibidem.
- 9 Earum defensio, & commendatio quibus prohibetur.
- 10 Matrimonij causam quando inferior Episcopo cognoscere possit.
- 11 Abbates quando de ipsis matrimoniorum causis cognoscere possint.
- 12 Acta causarum in Codicem referenda. Idem de processibus criminalibus.

Testium

- 11 *Testium dicta in civilibus à quibus scribenda.*
- 12 *A quibus etiam acta, quibus decretum iudicis & Episcopi adscribitur.*
- 13 *De seruitutibus agrorum Clericalium quid Episcopus statuere possit.*
- 14 *Formula iudiciorum, expeditionumque Episcopatum, emittenda.*
- 15 *Formule alie emisse, seruandae.*
- 16 *Expeditiones, quo sigillo imprimendae.*
- 17 *Hebdomada dies feriarum nomine appellandi.*
- 18 *Dierum utilium liber, Episcopi cura conficiendus.*
- 19 *Pœna, & multa locis pijs applicandae.*
- 20 *Liber multarum: earumque quis particeps non sit.*
- 21 *Appellatio à sententia Episcopi, uti delegati Apostolici ad Metropolitanum deuoluitur.*
- 22 *Appellationi ab interlocutoria in causis uisitationis non deferendū.*
- 23 *Littere Monitoriales quomodo, & à quibus concedendae. 14.*
- 25 *Quando ad sententiam excommunicationis deueniendum.*

1. De Iudic. I
foro Episc.

T à foro Episcopali, quantum fieri potest, auaritia labes amoueat; & quam minimis possint incommodis, atque sumptibus cause in eo agantur; nos præter eam diligentiam, quam in ea re maximam Episcopi, in sua quisque Diocesi adhibere debent; hæc statuenda censuimus. Vide in Tit. de Cancellario, Notarijs, & Scribis.

6. Quæ ad
for. pert.

2 Stata illa oratio, quam in Synodis de Spiritu sancto dici solemne est, illa scilicet, cuius initium est; *Adsumus Domine, ruc, sancteque vt liber Pontificalis vetus ostendit, congregationum initio recitetur quæ de sanctæ Inquisitionis officio, de iudicijs, de sententia causæ ferenda, habebuntur.*

Itidem fiat in omni contentu, vbi de Clericalibus examinibus de electione institutione uè eius agetur, aut deliberabitur, in quem alicuius beneficij Ecclesiastici cura, administratione conferatur. Quam ob causam ea oratio rectè in tabula litteris consignetur, certoque congregationum loco affixa, cum vsu venit, in promptu sit, vnà cum alia stata oratione, quam in initio, & in fine aliarum actionum, congregationum uè ex officio Beatae Mariæ adhiberi, instituti, morisque est.

7. De Episco
po Epali iur.
& foro.

3 Vt apud iudicem Ecclesiasticum omni sinceritate iudicia exercetur; statuimus, atque edicimus, illum non solum litis principio, sed in omni eius parte, cum expedire censuerit, atque ex officij sui munere, tam ab actore, quam à reo calumniae ius iurandum exigere posse.

4 Iusiurandum, sicut vinculum iniquitatis esse non debet; ita eius relaxa-

relaxatio, absolutioe æquum nullum modo est, vt cuiq; præiudicium afferat. Quamobrem nè cuiquam in posterum ius iurandi, quo astrictus est, relaxatio, absolutioe vmquam detur; nisi ad agendum tantum; aliàs ex sacrorum Canonum præscripto, at verò nullo modo ad excipiendum; ac præterea, nè ad agendum quidem posteaquam quis peritium admisit: à quo crimine Episcopus absoluat neminem.

5 Vt frequentibus Clericorum cuiuscumque gradus, & ordinis, quos in foro seculari, concessu Episcopi examinari sæpè contingit, periculis occurratur, Episcopus, eiusque Vicarius, anteaquam eius examinis facultatem concedat, rerum de quibus in eo foro interrogationes, quaestionesue instituendæ erunt, capita, diligenter, & matura deliberatione perpendat. Clericum præterea, de cuius examine agitur ad se si libuerit accersat, ac de ijsdem rerum capitibus extrà iudicium interroget. Illud autem magnoperè caueat, nè dum vnus defendendi causa, quaestiones, examene de Clerico haberi permittit, alteri aliquam vel rei familiaris, vel pecuniæ, vel corporis, vel status honorisue offensionem, aut diminutionem afferat: vnde cum sæpenumero simulates, & cædes existunt, tum Clericus etiam aliquando irregularitatis poenam, maculamue contrahit. Quatum rerum si aliquam Episcopus suspicionem ex ijs ipsis capitibus cognouerit, de quibus quaestio instituenda est, nullam Clerici examinandi facultatem vllò modo permittat. Vbi verò illam aliquando dandam esse iudicauerit: tunc certis capitibus nominatimque explicatis iudicio suo præscriptam, literisque comprehensam concedat, permittatue. At verò semper Clerico à Sacerdote iusiurandum deferri iubeat.

6 Cause, quæ decem aureorum nummum summam non excedunt, summarie, simpliciter, ac de plano, sola rei veritate perspecta, sine forma iudicij cognoscantur: id quod ab huius Prouinciæ Episcopis agi licet ex facultate à Pio V. Pont. Maximo eisdem Episcopis concessa.

Quoniam sæpè fit, vt in causarum controuersijs, id quod uir, & fanctitate, & iuris scientia celebris luo pluribus exponit, inimicitia oriuntur, simulates, odia, rixæ, cæteraque id generis, quæ maximè fideles cauere debent valdè exercentur: & multa eaque graua crimina inde aliquando consequantur, aut negligantur: ideo in foro Ecclesiastico, in quo concordia potissimum, paci, lium transactionibus, atque sedationibus controuersiarum planè cõsulendum est, Episcopus eam in eationem: vt Vicarij, aut Iudices fori sui, aut alij Ecclesiastici homines, quos cura præferat, anteaquam litis, reiuè alicuius iudicium constituantur, studeant omni æquitatis officio, paternoque consilio lites ditimere, controuersias sedare, & transactionibus litigantes reconciliare, atque ad eam rem facilius conficiendam, factum, de quo controuertitur,

6. Quæ ad forum pert.

3. De ijs quæ ad for. Episc. pert.

6. Ibidem. Conc. Trid. sess. 25. c. 10. de refor. c. siem & c. si. de dolo & cõt. c. 2. de re Iud. c. constitut. de pcur.

eur, ab ipsis litigantibus, seorsum singulis ad se vocatis, studeant plane intelligere, quantum quidem commodè fieri poterit, etiam remotis vtriusque partis aduocatis, & procuratoribus; si autem id allequi non poterint, id saltem curent, vt lites breuius, quam in foro laicali moras est, definiantur.

Locum verò nullum patronis, Aduocatis, Procuratoribus, ceterisque litium ministris dent, aut relinquunt, qui quæstus forensis auidi, atque appetentes, causas prætexunt, calumniasque adhibent, tum ad causarum transactionem impediendo, tum ad exulcerandos litigantium animos.

7. Istorum etiam malitiam Episcopus pœna priuationis, suspensionis uè officij, postulandi, & procurandi in suo foro; alijs uè pœnis suo arbitratu, pro sua conscientia coerceat, etiam sine ulla iudiciali causæ cognitione.

5. Ibidem.

7. Nemo quisquam, neque Vicarius, etiam foraneus, neque procurator, aduocatus uè iurici Episcopalis, neque auditor, nec verò alius, qui in familia, famulaturæ Episcopi sit, causarum, que in Episcopali foro agantur, procuracionem, defensionem, ac patrocinium nec nomine, nec re ipsa suscipiat, agatur, præter illas, quas debet, pro suscipiendi officij munere, & quas præterea pias causas Episcopus, ab illo suscepti, agere iusserit. Nec verò quisquam eorum patiatur famulos suos in eo Episcopali foro causas non modo agere; sed nè commendare quidem: minus verò quicquam vel minimum opera, quo præiudicium, damnum uè cuiquam inferatur.

Neque præterea ipsi, vel fori Episcopalis ministri, vel Episcopofamiliares in causarum commendatione auctoritatem suam interponant: nisi ij sint, quibus pro muneris sui ratione diligenter curandum est, vt lites, controuersie, & causæ præsertim miserabilium hominum, quam celerrimè, & rectissimè in primis definiantur.

6. Ibidem.

8. Quicumque in dignitate Ecclesiastica constituti, etiam exempti; qui intrâ fines Diœcesis sunt, & reliqui præterea inferiores Episcopo, nè priuilegiarum, consuetudinis uè prætextu matrimoniorum, & criminum item causas, etiam uisitando cognoscant; sed Episcopi iurisdictioni, iudicacione relinquunt, ad præscriptum Concilij Tridentini.

Sess. 24. c. 20.
de refor.

9. Non tamen Abbates, quibus aliàs legitimè talis iurisdictioni competit, alijs uè inferiores si de immemorabili consuetudine eiusmodi legitimè doceant, quominus de his etiam causis cognoscant, prohibeantur.

3. Ibidem.

10. Acta omnia notarij in Codicem, non in pagellas referat, quantum uis eas cordula inungant; idque præsent, mense saltem, postquam rogati illa confecerint.

Fori

Fori Episcopalis Cancellarius, ac Notarij certos libros habeant; in quibus causarum Criminalium actiones, quaestiones, ac, quos vocant processis, rectè, ordineque describant, nec verò in folijs.

4. De foro Episcopali, Ecclesiasticouè.

3. Ibidem.

11 Testium dicta, & attestations, in causis Ciuilibus nè scribantur ab alio, quàm ab ipso causæ Notario, siuè actuario, vel ab alio eius nomine. Quæ attestations ipsi Notario causæ, siuè actuario consignentur, & afferentur; vt post in Archiuo vnà cum toto processu recondantur, vbi custodiuntur aliorum actorum monumenta.

12 Idem decernitur de instrumentis, actisue dictæ causæ; quibus decretum iudicis adscribi contigerit.

In alijs verò omnibus, quibus auctoritas, decretumue Episcopi sit interponendum, Cancellarius tantum Notarius adhibeatur.

6. De Episcopo, &c.

13 Sæpenumero accidit de seruitute aquæ per alienos agros deducendæ, de orizis intrà certos fines non ferendis, atque de alijs eius generis rebus, & causis, controuersias, litesque inter homines Ecclesiasticos, & laicos excitari. Quamobrem Episcopus cuius etiam præter cetera munus est, litium occasiones præcidere, & in commune etiam vtilitatibus publicis consulere quæ ad Ecclesiastici ordinis homines pertinere ex Canonum sanctionibus cognouerit, ea edicto etiam Episcopali, sita expedire censuerit, æquo iure statuatur, & decernatur. Videat tamen antea diligenter, si qua in causâ Sedes Apostolica consulenda sit; neque verò tunc ea inconsulta quicquam agatur; deliberetue.

5. Ibidem.

14 Iudiciorum, causarumque forensium, tum etiam omnium litterarum, expeditionum formula, quæ ad fori Episcopalis rationem, rectè institutendam, & tuendam, quæque ad deprauatos vsus tollendos pertineat, Concilij huius auctoritate per nos descripta, cum in lucem emittetur, in omni Episcopali Prouinciæ tribunali accuratè diligenterque seruetur.

4. Ibidem.

15 Formulæ certis verbis conceptæ, atque explicatæ Conciliari nostra auctoritate, ad huius Prouinciæ vsum in lucem emissæ, ab omnibus, & singulis, quorum interest, pro concepta, constitutaque ratione seruetur.

16 In omni, & scripto, & actione, quæ sigilli Episcopalis impressionem requirat, Episcopus sigillo sancti Patroni Ecclesiæ, cui præest, imagine aliqua certa expressa, utatur: quod cum ad illius sancti viri memoriam, imitationemque excitandam, atque ad Ecclesiæ ornatum, & splendorem insigne est; tum pietatis rationi conueniens, & cum Ecclesiarum benè institutarum vsu, consuetudineque consentaneum.

Eius verò sigillo certa forma, imagine, vel pro antiquo illius Ecclesiæ instituto, si id constat, vel, prout Episcopus semel stauerit, perpetuò adhibeatur.

5 De Cancell. & Nor.

17 Hebdomadæ dies, antiquato gentium à fide abhorrentium more,

T t re,

re, non Stellarum errantium, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Venetis, & Saturni nominibus, sed feriæ appellatione, & distinctione nominari, sanctissimus Pontifex Syluester decreto sancit.

Quod cum non sine multiplici ratione ab eo institutum sit, id Provinciæ nostræ Episcopi curent, ut omnis Ecclesiastica actio, qualis qualis sit, quæ, vel in Synodis Diœcesanis, vel Sacerdotalibus, Clericalibus uè Conuentibus, vel in Canonicalibus Capitulis, vel in foro Episcopali, vel vlllo alio loco, temporeve celebretur, non dierum, qui illarum stellarum appellationem, adhuc etiam vulgò retinent, nomine, sed ferie distinctione, & ordine rectè notetur.

6. Quæ ad
for. pert.

18. Dierum vtilium librum, quibus à fori sui Ecclesiastici iudicij feriari liceat, Episcopus conficiendum, edendumque pro fori sui ratione curet.

4. Ibidem.

19. Pœnæ, & mulctæ omnes, ac singulæ cuiusvis generis sint, suæ Clericorum, suæ aliorum quorumcumque etiam quas ex superiorum Conciliorum sanctionibus irrogare contigerit, deinceps, piorum locorum, operumve vsui verè, atq; omninò attribuentur, nulla prorsus parte seruata, aut alij vsui attributa.

20. Rursusque vtriusque attributionis, solutionisque certa, atque explorata ratio consuet; Episcopus certum Codicem, in quem eæ explicatè referantur, confici, in Archivioque Episcopali asseruari diligenter mandet.

Nec verò Vicario, alijve Episcopalis fori iudici vllam omninò penarum mulctarumque partem consequi, habereque vlllo quouis colore liceat.

Ibid. sess. 13.
cap. 2.

21. Quoties Episcopus, etiam tanquam Sedis Apostolicæ ex decretis Concilij Tridentini delegatus, sententiam in ijs causis tulerit, in quibus ante Concilium, tanquam ordinarius, eadem iurisdictione, potestate uè uti poterat; si ab illius sententia ad Metropolitanum appellabitur, non propterea, quia sententia, tanquam à Sedis Apostolicæ delegato pronunciata est, à Metropolitanani iurisdictione subterfugiatur; sed appellationis causæ cognitio omnis liberè eidem permittatur.

Sess. 13. ca. 1.
Sess. 21. ca. 1.
Sess. 24. c. 20.
de refor.

22. Quod Concilij Tridentini decretis sancitum est, ut in visitationis, correctionis, habitatis, in habitatis, & criminum causis ab interlocutoria ante diffinitiuam sententiam, aut ab alio quocumque grauamine non appelletur; ita omnes, ad quos pertinent, id exequantur, ut non modo appellationi non deferatur: sed neque Metropolitanus, ad quem appellatum est, ante diffinitiuam sententiam cognitionem grauaminis suscipiat, adhibeat uè: ita ut nè simpliciter quidem mandet, acta causæ sumptibus appellantis mitti. Vbi verò sententia diffiniens lata est, quæ ad causas visitationis, & correctionis pertinent, appellari liceat; ita tamen, ut illius executionem non retardet, impediatur appellatio. Quod si de grauamine.

grauamine agitur, quod per appellationem à diffinitiuâ reparari nequeat, quale est grauamē in debitâ carcerationis, tunc appelletur, licet, & appellationi planè deferatur. Nec verò prohibeatur, quominus acta causæ ad iudicem appellationis deferantur. Intereâ verò idem, cuius causâ agitur, in carcere permaneat, quò ad causâ cognita Iudex, ad quem appellatum est, aliter iusserit, decreuerit. Si verò causâ correctionis est, ut potè, cùm quis iniquè in carcerem se coniectum esse, aut diutius in eo fuisse conqueratur, & ad Metropolitanum propterea appellet; de prætenso excessu is cognoscat licet, dummodò quæ ordinarius iudex decreuerit, eorum executio intereâ non impediatur.

23 Excommunicationum, quæ certis monitionibus primùm adhibitis, ad finem reuelationis, ut aiunt, pro deperditis, subtractisue rebus feri solent, litteræ nè cuiquàm, nisi ijs concedantur, qui ob eam causam supplicationis libellum Episcopo obtulerint, eorumque ipsorum tantùm rogatu, quorum ciuilitè interest. Qui supplicationis libellus eiusmodi sit, quo & res ipsa, de qua agitur, & eius precium item nominatim, speciatimque exprimitur; nisi Ecclesiæ, loci pij, communitatis, vniuersitatis, Collegij, vniuersalisue successoris res sit, cuius certam notitiam illi, illamve non habere verisimile est, tunc enim supplicantis qualitate in libello expressa, rei, de qua quæritur, descriptio quædam generatim fieri poterit, modo nè sit incerta nimis, aut non verisimilis, sed eiusmodi, quæ saltem ostendat rem ipsam, ut est Tridentinæ Concilij præscriptum, non vulgarem esse: id quod Episcopi concedentis religiosæ conscientie, iudicioque pro ratione rei, & personæ relinquatur.

4. Ibidem.

Sess. 25. ca. 3. de refor.

Potè eiusmodi excommunicationum litteræ non concedantur, ut infra sancitum est.

Pro re criminosa, quæve infamiæ notam inurat.

Pro re non occulta omninò.

Pro re, quæ ita iam diu amissa, aut subtracta est, ut illius memoriam amplius non haberi verisimile sit.

Neque rursus cuiquàm excommunicato, aut manifestè, ac notoriè criminoso.

Neque uerò contrà aliquem, quem pro rebus, quæ in monitorij litteris exprimentur, satisfacere non posse constat.

Neque prætereâ in loco, ubi eas verisimile sit negligi, contemnive.

Cùm uerò pro ratione præscripta aliquando conceduntur, nè tamen in sanctissimis his diebus, in Natiuitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate sacri Corporis Domini; aliisque anniuersarijs solemnioribus diebus, ullo modo promulgentur; nisi Episcopus aliter censuerit.

Si item nihil, quod suprâ sancitum est, neque aliud quicquã obstat,

Scilicet. 2. c. 3.

quominus concedi possint, nè semper tamen dentur, concedantur, sed tantum cum Episcopus, seruata forma Concilij Tridentini, expedire censuerit.

24 Cui Episcopo soli, neque verò eius Vicario, etiam generali modo Episcopus non longius absit, eiusmodi monitoriarum litterarum concessio hoc decreto reseruata sit.

25 Iis verò litteris monitorijs aliquando datis, ne excommunicacionis sententiam Episcopus ferat; nisi de earum promulgatione locis, de temporibus congruis facta, relationem acceperit, & iterum de re ipsa diligentius, accuratiusque deliberarit, ac grauem præterea causam censuerit, quam obrem illam ferat.

4. Ibidem.

26 Litteræ monitoriarum de rebus surreptis, ablatiis, nè deinceps dentur, nisi præscriptis rationibus, quæ partim in Concilio Prouinciali quarto explicate sunt, partim in hoc enucleatius, ut infra præscribuntur.

Cætera, quæ huic Titulo aliqua ratione congruere possunt, videntur in Titulo de Cancellario, Notarijs, & Scribis Episcopali Curia: & de Archiuo Episcopali.

De Ferijs.

S V M M A R I V M.

Quadragesimæ tempore ius non dicendum, manè: & quibus alijs diebus. De obseruandis à Christi fidelibus in Aduentu, &c. 33.

1. *Rei festis diebus non torquendi.*
  2. *Testes, neque etiam testificentur.*
  3. *Id in vtroque foro seruandum Episcopo curante.*
- Dierum vtilium liber Episcopi cura conficiendus. De foro Episcopi. 18.*

4. De ferijs.

1. **R**Ei, ne festis diebus, diuino cultui dicaris, torqueantur; Si modo criminis atrocitas aliud non postulet.

2. Ac ne testes quidem, ijs diebus testimonium dicant, etiam si feriali die iurati id sint nisi in causis, in quibus licet eisdem diebus iusiurandum illis deferri.

3. Id omne sanè Episcopus, cum in Episcopali foro; tum in secularibus iudicijs caueat, ut seruetur.

De Vicario Episcopali, aliisque Iudicibus ordinarijs & Delegatis, Conseruatoribusque, & Iudicibus laicis.

SV 18.